

Delavci so dobili odločujoč vpliv

Če se človek napoti z beležnico v roki v neko delovno organizacijo, tedaj mora imeti za takšno ravnanje razlog. Verjetno to ni zgolj zategadelj, ker bi želel spoznati proizvodno delo za strojem – tega dandanes poznajo (najpogostejše sila idealiistično) že osnovnošolski prek televizorjev. Če ni proizvodni proces tisti, ki bi privlekel, kaj nas je to pot napotilo v Kartonažno tovarno v Ljubljani?

Razlogov, da smo si izbrali prav to delovno organizacijo, je več. Najpomembnejši: nekoč se je ta delovni kolektiv znašel v težkem položaju, zato smo želeli zvedeti, ali so uspeli premagati težave. Hoteli smo zvedeti, kako delavci ocenjujejo preteklost in kako možnosti za prihodnje. Menili smo, da delavec za strojem ne bo olepševal in prikrival težav, ki ga pestijo. In res: nismo se zmotili.

● Uspešno skozi vse težave

Prvi vtis, ki ga človek dobi ob vstopu v obrat potiskane embalaže, je gromozanski hrup in vročina ter povsod naokoli gore kartona. Prostora med stroji je bore malo.

Najprej se je potrebno prebiti skozi tiskarno. Pravijo, da je za jugoslovanske razmere velika. Bo že držalo, kajti po raznovrstnosti embalaže, ki jo vidavamo vsak dan na policah naših trgovin, mora skozi tiskarske stroje dnevno steči kar velika količina kartona. Vendar ne gre le za naše tržišče. Veliko naredijo tudi za izvoz. V zadnjem času so dobili naročila za Sovjetsko zvezo, njihove škatle pa potujejo celo v Singapur. Izmenovodja, ki nas je vodil skozi oddelek, pravi, da bi sicer bilo najbolje, če ne bi bilo delo normirano, vendar za sedaj ne gre drugače. Na dan našega obiska pa so na zboru delavcev ravno sprejemali pravilnik o nagrajevanju, ki je bolj kakor dosedanj upošteval kakovost dela, še bolje pa bo vrednoten tudi količinski presežek.

Navkljub utesnjenosti pri delu pa je oddelek v letošnjem prvem trimesečju presegel načrtovan obseg proizvodnje. Pravijo, da je malce škripalo z dobavo kartona, ki je tudi po kakovosti slabši, vendar so z marljivostjo vseh dosegli dobre proizvodne rezultate. Težave so tudi z rezervnimi deli za uvožene avtomate, ki so delali pospešeno. Kljub 16-urnemu neprestanemu delu pa na srečo ni bilo veliko okvar.

Nekoč so v Kartonažni tovarni delali v treh izmenah. Danes delajo le še v dveh. Samo če je potrebno kakšno naročilo izpolniti v sila kratkem roku, tedaj se oblikuje svobodna tretja izmena. Takšen odnos do obveznosti pri naročnikih vliva zaupanje in prav nič čudnega ni, če vam v Kartonažni tovarni zagotavljajo, da je dela več kot dovolj, pri tem pa so reklamacije vse redkejšje.

● Mnogim je bilo vseeno

Peter Badovinac je v Kartonažni tovarni že 15 let. To je kar dolgo, da je lahko ocenil, koliko in kaj se je v tem času v tovarni spremenilo.

»Spominjam se,« pravi, »ko sem prišel v ta oddelek, je bil strojni park sila star, še tam izpred druge vojne. In dolgo smo tako delali. Veliko je bilo še ročnega dela. Zato je bil seveda tudi obseg proizvodnje mnogo manjši. Ob tem pa je bila tudi organizacija dela slaba, tako da delavec navkljub pridnosti ni mogel storiti kaj prida. Prišlo je nemalokdaj do nejevolje in apatičnosti. Mnogim se je že vse »fučkalo«, vsak dan so hodili le »na šiht«, »odbrenkali« svoje ure in odšli domov. Stimulacija za

boljše in po obsegu večje delo skorajda ni bilo.«

– Kdaj je prišlo do sprememb, ki jih lahko vidimo danes?

»Pred šestimi leti smo pričeli počasi obnavljati strojni park, in smo dobili leta 1978 največ novih strojev. Poprejšnji način je bil tako zelo neobetaven, da je bilo potrebno resnično nekaj storiti. Prišlo je do reorganizacije in naš oddelek se je lokacijsko odcepil, postal je proizvodno samostojna enota. V vodstvu je prišlo do sprememb. Novo vodstvo je dobro ocenilo možnosti razvoja v potiskani embalaži, mnogo bolje so vedeli za želje tržišča. Z novimi stroji je prišla tudi sodobnejša organizacija dela, ki temelji na velikoserijski proizvodnji.«

– Utesnjenost v našem oddelku ne omogoča najboljše varnosti pri delu?

»Ne le to! Če bi želeli zagotoviti predpisano varnost pri delu, bi morali oddelek v tem trenutku zapreti. Kar poglejte, v soseščini je lakirnica, ki zagotovo ne sodi v naš oddelek, oziroma je preslabo ločena. Prav lahko pride do požara. Tudi razmik med stroji je tako zelo majhen, da ovira odvoz izgotovljenih izdelkov. Potem so tu še sanitarije, ki verjetno ne zagotavljajo higienskega minimuma, da o prezračevanju, ki ga sploh ni, niti ne govorimo.«

– Sistem nagrajevanja. Kako je z njim?

»Včasih delo ni bilo normirano v tolikšnem obsegu. Verjetno gre prav temu pripisati tudi naglo rast produktivnosti. Kljub temu pa smo bili z osebnimi dohodki vedno na vrhu v naši dejavnosti.«

– Zakaj se sedaj delavci odločate za nov način nagrajevanja? Koliko ste lahko vplivali s svojimi pripombami na nov pravilnik?

»Nov način nagrajevanja naj bi bil še pravičnejši, saj bi bilo dejansko nagrajeno vsako delo. Seveda smo pri oblikovanju pravilnika sodelovali vsi delavci in lahko rečemo, da še na noben samoupravni akt nismo toliko vplivali. To pa pomeni, da je zavel nov veter tudi v samoupravnih odnosih v tovarni.«

● Še premalo obveščeni

Marija Kobe sodi med tistih 58 odstotkov, kolikor je v Kartonažni

tovarni zaposlenih žensk. »Bile so težave, bile,« nam je jela pripovedovati. »A zakaj so bile? Ja, mnenja delavcev niso upoštevali.« Pravi, da je sedaj bolje, čeravno vse še ni tako, kot si ona predstavlja, da bi moralo biti. »Včasih se mi zdi, da nas delegati po sindikalnih skupinah premalo obveščajo, saj mnoge stvari zvemo šele iz tovarniškega časopisa.«

– Kako pa bo z dopustom?

»Veliko nas je, vsi želimo na dopust v juliju in avgustu, prikolic za vse pa je premalo. Zato je bilo malce hude krvi.«

Dvajset let je že v tovarni in pravi, da se je ogromno spremenilo. »Seveda na bolje. O, ja, so še slabosti, toda tudi teh sčasoma ne bo več, zagotovo pa se bodo rodile nove. Saj je povsod in vedno tako.«

Ko smo jo pobarali, če dela le zavoljo osebnega dohodka ali morda tudi za dobrobit tovarne – to je v zadnjem času vse bolj pogosto vprašanje v naši družbi – je hitro odgovorila: »Delamo zato, da delo poteka normalno, da so stranke zadovoljne. Seveda pa se najdejo tudi taki, ki hodijo na »šiht« le zaradi plače. Mladi so bolj lagodni, starejši pa smo le bolj povezani s tovarno.«

● Konec dvigovanja rok

– Ni dolgo tega, ko so vas pestile (in to kar pošteno) hude težave. Čemu je prišlo do njih? Slišali smo, da ne zavoljo osebnih dohodkov, ki so bili v kartonažni dejavnosti vselej visoki.

»Samoupravni odnosi so pripekljali do zaostrenih odnosov in težav. S proizvodnjo nikoli ni bilo težav, toda odnosi so bili slabi. Vodstvo je bilo bolj zase in samoupravljanje je bilo zoženo na formalizem, na dvigovanje rok. Mnenja delavcev niso upoštevali. Seveda nam to ni bilo všeč, le komu Bi bilo,« pravi Emil Hočevar.

– Vsi pravijo, da je danes bolje!

»Vpliv delavca iz neposredne proizvodnje je mnogo večji. Obveščenost mnogo boljša, reorganizirali smo sindikat, ustanovili sindikalne skupine, v katerih obravnavamo vse težave, ki nas pestijo. Tako lahko naša pobuda pride tudi »gor«, v času težav pa je bilo vselej le potrjevanje tistega, kar so se tam »gor« zmenili.«

– Hočete reči, da se vsi delavci vključujejo v razprave v sindikalnih skupinah?

»Lagal bi, če bi to trdil. Veste, še veliko je takšnih, ki jih vse to ne zanima. Ponavadi takšni tudi brez dokazov sprožajo govorice, ki niso resnične. Vendar jih je vse manj, dvomim pa, da se bodo kdaj resnično vsi delavci ustvarjalno

vključili v delo samoupravnih organov.«

– Nekdo nam je rekel, da ste o novem pravilniku o nagrajevanju razpravljali vsi delavci!

»O, o tem pa so res razpravljali vsi. Saj veste, plača zanima vsakogar. Morda je tako zasnovana razprava o tem aktu lahko vodila za prihodnje,« meni Emil Hočevar.

– Menda je bilo včasih tudi veliko odsotnosti z dela zaradi bolezní.

»Ja, včasih je bilo tega več kakor danes. Imamo svojo obratno ambulanto in tudi v njenem delu so nekatere novosti. Če je človek bolan, naj ostane doma in se pozdravi. Toda izostajanje zaradi vsakršne malenkosti sedaj ni več.«

– Rekli ste, da ste reorganizirali tudi sindikat. Vemo, da ste na področju športne rekreacije eden najuspešnejših kolektivov v občini Center. Kako pa je s kulturnim delom?

»Na tem področju smo začeli z ustanovitvijo pevskega zbora. Seveda vsi upamo, da je to le prvi korak.«

● Zadovoljiv družbeni standard

Tiskarsko delo sodi med tista dela, ko napake ni moč popraviti. Potiskanega kartona človek ne more oprati. Tega mnenja je tudi Andrej Bakovnik, ki pravi, da je od kakovosti njegovega dela odvisna vsa nadaljnja proizvodnja. On je tudi tisti, ki lahko privarčuje s kakovostnim delom največ materiala.

»Na hrup ob stroju se privadiš, vendar je prav med tiskarji največ nesreč pri delu.«

– O stanovanjih se nismo še nič pogovarjali. Kako je s tem pri vas?

»V zadnjem času se vse hitreje rešujejo stanovanjski problemi delavcev. Letos je dobilo nova stanovanja deset delavcev, pet pa se jih je z družinami vselilo v stara, toda mnogo boljše od tistih, kjer so prebivali do tedaj. V tovarni lahko dobimo tudi posojilo za gradnjo hiše.«

– Delovni pogoji so slabi. To smo opazili že takoj, ko smo vstopili. Tudi delo ni ravno lahko...

»... Tudi pretirano težko ni,« je v besedo vskočil Andrej. »Najtežje je delavkam, ki vlagajo karton v tiskarski stroj. Vsak dan tako premečejo do sedem ton kartona.«

– Hoteli smo vas povprašati, kako je z odmorom, prehrano?

»Imamo svojo menzo in dobimo bone. Hrana je dobra, seveda pa so tudi nezadovoljnosti. Toda taki so povsod. Mimo odmora za malico gremo lahko po potrebi na »čik pavzo«, saj vsakdo najbolje sam ve, kdaj lahko to stori in tudi norma mora izpolniti. Toda norme lahko presegamo tudi za trideset odstotkov, kar pomeni, da niso narejene strogo in človeku ne bi dopustile dihati.«

Vsi so si enotni v ugotovitvi: sedaj je v tovarni drugače, čeravno si še obetajo spremembe. In spremembe bodo. V Kartonažni tovarni razmišljajo, kako bi uvedli sistem, ko bi vsak delavec vsak dan beležil svoje delo in si lahko na koncu meseca sam izračunal, kolikšen bo njegov osebni dohodek. Razmišljajo tudi o tem, kako popestriti delo sindikalnih skupin, kako pritegniti čim večji krog delavcev za samoupravljanje, kako zmanjšati število nezdod pri delu, kako izboljšati delovne pogoje, kako... Naj bo dovolj. Veliko načrtujejo in prav zato delavci brez strahu zro v prihodnost, kajti pravijo:

»Dokler bo dovolj dela, se ničesar ne bojimo!«

